

*Сања Шуљагић**

Институт за политичке студије, Београд

ПРИМЕНА СРПСКЕ ПИСМЕНОСТИ И КАЛЕНДАРА У ПЕРИОДУ ВЛАДАВИНЕ ДИНАСТИЈЕ НЕМАЊИЋ **

Сажетак

У овом тексту аутор је аналитичко-синтетичком и компаративном методом предочио да су владари из српске средњовековне династије Немањић преузели од ранијих генерација Срба знања о историји, календару, писмености, астрономији, метеорологији, архитектури и осталим наукама стара више хиљада година и оставили их као своју задужбину будућим генерацијама. Аутор је анализирао узроке и континуитет распостирања цивилизацијских знања и достигнућа из периода праисторијске цивилизације Лепенског Вира и Винче у Србији, као што су знакови и симболи за време и вечност из праисторијског Винчанског писма и стари српски народни календар, који су уписани на значајним државним документима, манастирима, фрескама и споменицима из периода владавине династије Немањић у средњем веку, као и начин на који су владари из династије Немањић оставили знања која су претходила њима и знања из свог времена у завештање будућим генерацијама у Србији. Кључне речи: Лепенски Вир, Винчанско писмо, Немањићи, Свети Сава, српски национални идентитет, српски народни календар.

* Виши научни сарадник

** Овај рад је настао као резултат делатности на научном пројекту бр.179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Срби су описали познавање кретања небеских тела у својим народним веровањима, обичајима, песмама и ритуалима који имају корен у праисторији. Налази житних јама унутар и изван стамбених објеката у неколико археолошких налазишта на територији данашње Србије, као што су Бањица у Београду, Гомолава, Селевац и Медведњак код Смедеревске Паланке, Стапари код Пожеге, Фафос и Валач на Косову и Метохији и остала неолитска насеља средишњег дела Балканског полуострва,¹ показују да је за узгој житарица и осталих прехрамбених производа и за исхрану тадашњих «Прото-Динараца»,² или «Трибала, Илира и Словена», како су стари Срби били називани,³ било важно познавање временских прилика и кретања планета. Због тога је првобитна такозвана „словенска“ митологија у себи садржала старију концепцију соларне митологије и млађу концепцију лунарне или хтонске митологије.⁴

Како показује пример топографије праисторијских светилишта археолошког налазишта Лепенски Вир поред реке Дунав, тадашње куће су била грађене узимајући у обзир пролећне и јесење равнодневнице и тачке летњег солстиција и у склопу са положајем, кретањем и функцијом привидног, дневног и годишњег

- 1) Милош Јевтић, „Чувари жита у праисторији: Студија о житним јамама са Калакаче код Бешке“, Градски музеј Вршац, Филозофски факултет Београд, Вршац, Београд, 2011, стр. 15.
- 2) Srđoljub Zivanović, *Kromanjonci u Djerdapu*, Pesic i sinovi, Beograd, 2015.
- 3) „Лепенски вир (најстарија цивилизација у Европи)“, <https://www.youtube.com/watch?v=cyrkylUorME#t=550>, цит. палеопатолог и антрополог Срђолуб Живановић, 10:00 – 18:28 минут; Од седамдесетих година двадесетог века у научној литератури објављивани су подаци о епигенетским карактеристикама праисторијског (прото-Динарског) становништва у археолошким налазиштима на територији Србије као што су Лепенски Вир или Трњане код Пожаревца и примећена истоветност са епигенетским карактеристикама данашњег српског становништва: Petür Boev, *Die Rassentypen der Balkanhalbinsel und der Ostägäischen Inselwelt und deren Bedeutung für die Herkunft ihrer Bevölkerung*, Verlag der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften, 1972; John Alexander, *Yugoslavia before the Roman Conquest*, Thames and Hudson, London, 1972.; Gertrud Hauser; Gianfranco De Stefano: *Epigenetic variants of the human skull*, Schweizerbart, Stuttgart, 1989; Srđoljub Zivanovic, „Vinca Skeletons Studied in Situ at the Gomolava Site, Yugoslavia,” *Current Anthropology* 18, no. 3 (Sep.), 1977, pp. 533-534; Ilse Schwidetzky, *Die Vinca-Schadel: Vorläufige Mitteilung*, Berichte 5 Tag Deutsch Geschichte Anthropologie, Freiburg, 1966, pp. 117-119; Ilse Schwidetzky, „Menschliche Skelettreste von Vinca“, *Glasnik Antropološkog društva Jugoslavije*, 8–9, Beograd, 1971/1972., Srđoljub Živanović, „A note on the anthropological characteristics of the Padina population“, *Zeitschrift für Morphologie und Anthropologie* 66, 2, Jan. Stuttgart, 1975, pp. 161-175; Srđoljub Zivanovic, „Anthropological Finds from the Serbian Necropol at Trnjane“, *Zbornik Narodnog muzeja IX-X*, 1979, pp. 159-175.; Srđoljub Zivanovic, *Kromanjonci u Djerdapu*, Pesic i sinovi, Beograd, 2015.
- 4) Сретен Петровић, *Митологија Срба*, Просвета, Ниш, 1997, стр. 9.

кретања сунца.⁵ Становништво Лепенског Вири је познавање метеорологије, астрономије и календара повезало са стварањем праисторијске митологије рибликог божанства Даг (Дагона),⁶ које је у Подунављу као божанство плодности и жита било повезивано како са рибом – „даг“ као најзначајнијом храном људи преднеолитских култура у долинама великих река, тако и са зрном жита – „даг“ као божанством ратарских култура енеолитског и бронзаног доба.⁷ О томе сведочи и пример улоге дунавске рибе моруне – белуге по тадашње становништво Лепенског Вири, јер је њена форма у облацима у облику рибликих бића у скулптури Лепенског Вири симболизовала живот и узводни смер.⁸ Археолог и историчар уметности Радмило Петровић сматра да је изглед и облик лепенске куће подражавао тело моруне, те да су пронађени знаци А, Л и Δ⁹ и глава рибе у том археолошком налазишту били симболи рибе моруне и целокупне урбанизације у праисторијском насељу Лепенски Вир.¹⁰ Према мишљењу историчара уметности и антрополога Живојина Андрејића, у праисторијским насељима Лепенски Вир и Винча у Србији су животни циклуси целокупне природе условили знања рачунања календара, митова и ритуала тадашњег становништва у којима су сунце, риба или јелен¹¹ као

- 5) Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вири*, Центар за митолошке студије Србије, Културни центар „Р. Домановић“, Лапово, Колор прес, Рача, Крагујевац, 2005, стр. 50.
- 6) Исто, стр. 237; 240; 243-244; 282.
- 7) Исто, стр. 243.
- 8) Исто, стр. 52, цит. археолог Љубинка Бабовић
- 9) Александар М. Петровић, „Винчанско писмо и знаци времена цивилизације: Доматриос“, Библиотека Матице српске Нови Сад, 7. жетвара (јуна), 2004., <http://www.srbijadanas.net/domatrios/>: Палеографски податак из Винче «Δ» откривен је и у сарматском материјалу са подручја азијског дела Русије, и представља монограм пелашког божанства Доматриос, како су утврдили руски палеографи... сугерише нам „огњиште“, као иницијалну енергију (отуд и извор светлости), али и станиште као микрокосмос и као центар света... и монограм прве „Мајке земље“ коју су славили праисторијски људи у Винчи на Балканском полуострву, у Русији и на острву Криту. Такође видети Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вири*, стр. 252: „Δ - Даматрос, Даматриос, касније грчка богиња Деметра - Дагматра, персонификована рибом, приказивана тако на грчким вазама из петог века пре Христа“; Радивоје Пешић, *Отпуцужем ћутањем*, Пешић и синови, Београд, 2001, стр. 41, цит. Милан Будимир, Ђорђе Картол: „Пелазг“, „Пеласт“, „Илиос“, родоначелник Илира, о чему пишу Ђорђе Картол, Милан Будимир, што потврђује и Птоломеј, када каже да су се стари Словени простирали од Дњепра и Дњестра преко Балкана све до Крита.“
- 10) Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вири*, стр. 53, цит. Р. Петровић, Белуга, Митолошки зборник 10-11, Рача 2004, стр. 51-55.
- 11) Исто, стр. 101; Такође о амфори са јеленом из Винче видети Милоје М. Васић, Преисториска Винча, I, Државна Штампарија Краљевине Југославије, Београд, 1936, Сл. 97, а, с.

извори и симболи плодности имали значајно место,¹² а затим су условили и познавање писмености.¹³ Како сматра Андрејић, у прастарој митологији Лепенског Вира узајамност воде и неба има ратарско-земљорадничку подлогу и вода потекла из земље има начело женственог, а вода са неба са планинским врховима (Трескавац код насеља Лепенски Вир) је начело мушкости.¹⁴ У свести становника Лепенског Вира риба моруна је била повезана са плодношћу и рађањем, јер су „Лепенци“ знали да је моруна, која припада фамилији јесетри које живе у Црном и Каспијском мору, у њихове крајеве долазила у рано пролеће (март) и у плићацима остављала за собом велике количине икре у процесу мрешћења све до јесени (октобар) када се поново враћала у море.¹⁵ И данас неки становници у Ђердапу и Источној Србији шарану и неким другим рибама приписују митска својства са елементима фатализма и детерминизма у смислу одређене судбине трајања живота свакој риби и човеку,¹⁶ слично староруској и грчкој митологији о паганским богињама «суђајама» или «русалкама» и богињама «Хораи» и «Дике».¹⁷ Временом са примањем хришћанства стари Срби су своје познавање астрономије и календара и древна веровања помешали са спознајом о историјским догађајима описаним у Старом и Новом завету, тако да су рибу и жито као храну живота, односно раније слављење божанства Дагона поистоветили и заменили са речима Господа Исуса Христа у *Новом Завету*: „Ја сам хлеб живота...“ (Јован, 6.35). Тако се у Србији, као што показује један пример надгробног споменика у облику рибе који се чува у цркви Светог Николе у Куршумлији из дванаестог века, могу пронаћи хришћански надгробни каменови, симболи и споменици у облику рибе.¹⁸ Према српском народном календару који се рачуна на основу календара који је био у употреби на територији данашње Србије у праисторији, бројање година почело је „од постанка света 1. септембра 5508. године

12) Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вира*, стр. 75.

13) Исто, стр. 209-236; Radivoje Pešić, *Vinčansko pismo i drugi gramatološki ogleđi*, Dugan – Milano, Pešić i sinovi, Beograd, 1995.

14) Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вира*, стр. 75.

15) Исто, стр. 74-75.

16) Исто, стр. 75, цит. С. Зечевић, „Народна веровања Ђердапског живља“, *Зборник радова Етнографског института* 7, Београд, 1974, стр. 87.

17) Диодорус Сицилијски, *Библиотека*, 5.72.5; В. Чајкановић, *Стара српска религија и митологија, Сабрана дела из српске религије и митологије*, књ. 5, прир. В. Ђурић, Београд: Српска књижевна задруга, Београдски издавачко-графички завод, Просвета, Паргенон, 1994, стр. 247.

18) Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вира*, стр. 254.

пре рођења Исуса.¹⁹ Пронађени докази о масовној употреби и складиштењу жита и осталих пољопривредних производа на територији Србије потврђују да је праисторијско становништво на територији Србије користило календар у пољопривреди, односно они су повезани и објашњавају откриће урезаног лунарног циклуса на кљови дивљег вепра старој око 8.000 година у археолошком локалитету Медведњак код Смедеревске Паланке у Србији. Претпоставља се да су помоћу календара праисторијски људи који су живели у Поморављу пратили природне циклусе сетве и жетве и планирали породицу.²⁰ О познавању календара на територији данашње Србије 8.000 година пре Христа сведоче и пронађени облутак из Лепенског вира, такозвана «Лепенска кугла»,²¹ фигура овна са урезаним ознакама за рачунање календара и тањир са сунчевим календаром,²² на којем је, како сматра метеоролог и инжењер електронике и телекомуникација Милан Стеванчевић, не само забележено коришћење календара, него се на ивици тог тањира налазе симболи у облику перфорација два кружна облика, што је било карактеристично за традицију Србије, Бугарске и других средњовековних православних држава. Кружни облици са винчанског сунчаног календара се хиљадама година касније налазе на печатима српског владара Стројимира из деветог века, на печату великог српског жупана Стефана Немање из дванаестог века, на којем се такође виде и винчанска слова «ф» и «у»,²³ као и у контурама сачуваног печата владара Стефана Немање на златопечатној повељи из 1196. године којом је Стефан Немања основао Манастир Хиландар,²⁴ што говори о спајању хиљадама година старих слојева са новим слојем културолошког идентитета на територију Србије у средњем веку.

19) *Trebinjelive.info*, „Najstariji na svijetu – po srpskom kalendaru danas je 7524. godina“, 28. 05. 2016., <http://trebinjelive.info/2016/05/28/najstariji-na-svijetu-po-srpskom-kalendaru-danas-je-7524-godina/>

20) Борис Субашић, „Сензационално: Пронађен календар стар 8.000 година“, *Новости*, 19. 11. 2013., цит. археолог Милорад Стојић

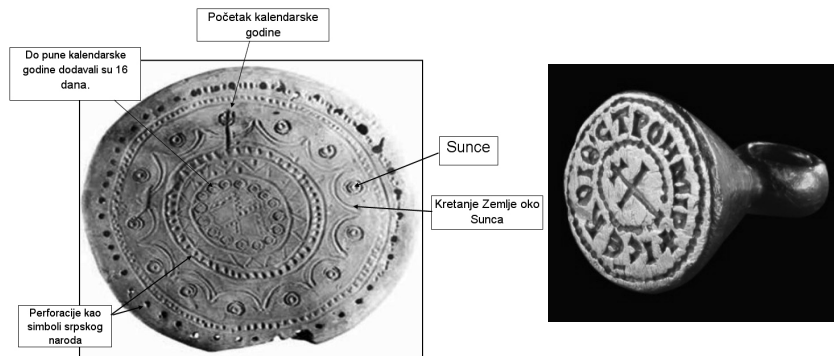
21) Борис Субашић, „Сунце се двапут рађа над Лепенским виром“, *Новости*, 14. 09. 2015., <http://www.novosti.rs/вести/насловна/репортаже.409.html:567273-Sunce-se-dvaput-radja-nad-Lepenskim-virom>, Опширније о томе видети у књизи Живојин Андрејић, *Метафизика Лепенског Вира*, Центар за митолошке студије Србије, Рача, Крагујевац, Лапово, 2005.

22) *Trebinjelive.info*, „U Srbiji pronađen kalendar star 8.000 godina“, 24. 03. 2015., <http://trebinjelive.info/2015/03/24/u-srbiji-pronaden-kalendar-star-8-000-godina/>

23) „Завети и поруке. Стефан Немања – девет векова“, <http://www.narodnimuzej.rs/event/zaveti-i-poruke-stefan-nemanja-devet-vekova-2/>; такође видети сличан орнамент на рубу трафеја Стефана Радослава (1228–1234)

24) Вождар Зарковић, „Pečati Stefana Nemanje“, *Baština* бр. 13, 2002, Слика 1 „Хиландарски печат“

Винчански сунчани календар према схеми Милана Т. Стеванчевића

Винчански сунчани календар и печат српског владара Стrojимира из деветог века²⁵

Начин рачунања и записивања старог српског календара, као и одређена слова и знакове из Винчанског писма усвојио је и оставио као начин записивања у заоставштину српском народу и српској средњовековној династији Немањића, монах, државник, дипломат, учитељ, добротвор и оснивач Српске православне аутокефалне цркве и архиепископије и српске правне школе, болница, манастира и уметничких и занатских радионица Свети Сава (некрунисани владар српске династије Немањић, световно име Растко Немањић, 1169/1174-1236.).²⁶ Датум записивања датума по овом старом календару је био употребљаван при писању свих значајнијих српских средњовековних правних, историјских и књижевних докумената, као што показују бројни оригинални правни документи из периода владавине династије Немањић, укључујући ту и познато *Законоправило (Књигу Крмчија)* Светог Саве, *Студенички типик* Светог Саве, *Дечанску Хрисовуљу* краља Стефана Уроша или *Законик цара Душана*, итд.²⁷ У складу са таквим

25) Фотографија винчанског сунчаног календара на тањиру од arheomateri.rs и Градског музеја у Вршцу на страници Trebinjelive.info, "U Srbiji pronađen kalendar star 8.000 godina", *Trebinjelive* 24. 03. 2015., <http://trebinjelive.info/2015/03/24/u-srbiji-pronaden-kalendar-star-8-000-godina/>; фотографија печата српског владара Стrojимира на J. Jevremović, „Pečat srpskog kneza Strojimira”, *Glas Javnosti*, 27.07.2006., <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2006/07/27/srpski/T06072602.shtml>

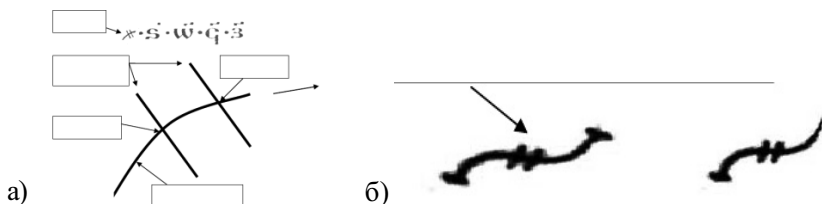
26) Печат Светог Саве са крстом са четири оцила видети у Милан Т. Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 19.

27) Фотографије копија *Студеничког типика* и *Душановог законика* у Милан Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 31; 34; Такође опширније о начину записивања година по старом српском календару на српским средњовековним споменицима видети Љубомир

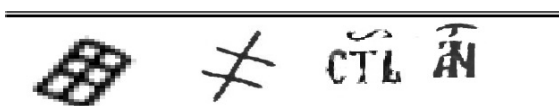
начином записивања година уписиване су и ознаке година изградње значајних споменика и тврђава по историју српског народа, о чему сведоче натпис на мраморном стубу - споменику цару Лазару и српским војницима изгинулим у бици на Косову-пољу 6897. године (1389.) који је подигао син цара Лазара деспот Стефан Лазаревић,²⁸ или Смедеревска тврђава коју је саградио Ђурађ Бранковић, на којој натпис сведочи да је сазирана „у години 6938 (1430). године.²⁹ У званичним српским државним документима и на фрескама и иконама у средњовековним периоду немањићког краљевства и царства забележена је као један од важних доказа српског културног идентитета употреба симбола Винчанског писма или „србице“, као што су оригинални српски «Симбол за вечност» и „Симбол за време“, односно галактички лук са две упоришне тачке Ђурђевдана и Митровдана у календару, за који су средњовековни Срби сматрали да је био „линија водиља кроз време и историју.“³⁰

Стојановић, *Стари српски записи и натписи, књиге 1,2, 3, 4*, Српска Краљевска Академија, Српска Манастирска Штампарија, Сремски Карловци, 1902.; 1903.; 1905.; 1923.

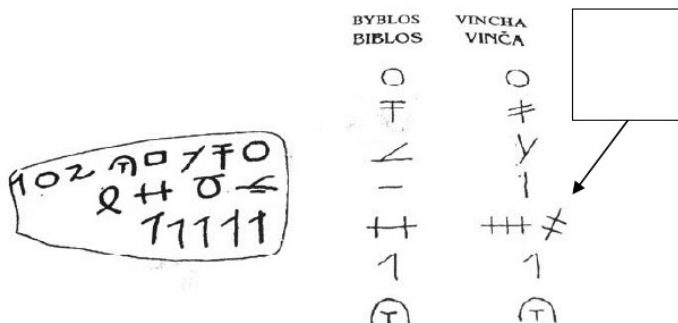
- 28) Текст и фотографија натписа мраморног стуба са ознаком године градње према српском народном календару видети на: “Деспот Стефан Лазаревић”, „1404. — Ове речи писане бише на стубу мраморне на Косову, <http://manasija.rs/istorija/despot-stefan/natpis-na-mramornom-stubu-na-kosovu/#prettyPhoto>
- 29) Фотографије Душановог законика и натписа на Смедеревској тврђави видети у *Dnevno.rs*, „Živimo u 7522. godini! Srbi prvo koristili kalendar star milenijumima“, 21. 02. 2014., <http://www.dnevno.rs/ekalendar/zanimljivosti-iz-istorije/5565/dnevnors-zivimo-u-7522-godini-srbi-prvo-koristili-kalendar-star-milenijumima>
- 30) О примени ових знакова видети Милан Стеванчевић, «Српски календар», Београдска школа метеорологије, Свеска Трећа, Београд, 2011, стр. 27-28: 35-36, 39, <https://www.scribd.com/document/69972305/1-Srpski-Kalendar-2010-Prvi-Deo> (видети фотографије *Карејског типика*, *Студеничког типика*, *Српског Четворојеванђеља*, *Закона благовернаго цара Стефана Душана* и натписа на мермерном стубу којег је подигао деспот Стефан Лазаревић на Косово пољу у част свог оца Кнеза Лазара и изгинулих српских војника у Бици на Косову, са древним знаковима из Винчанске цивилизације у њима, као и фотографију преписа оригиналног српског *Четворојеванђеља* у колекцији сер Честера Битија у Даблину који доказује рано постојање ћирилице).

М. Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 12: а) Начин записивања винчанског знака за време на српским средњовековним документима; *Исто*, стр. 13: б) Начин записивања винчанског знака за вечност на српским средњовековним фрескама и иконама, цит. иконописац Саша Миљковић

Милан Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 14: Винчански симбол за време, цит. Радивоје Пешић, *Винчанско писмо*, стр. 50, Таблица 19

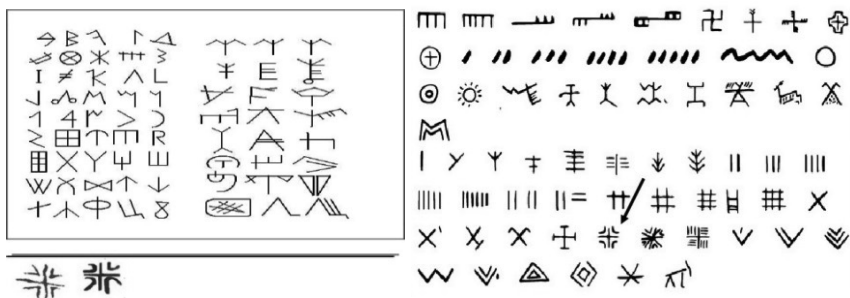

Милан Т. Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 20, цит. Радивоје Пешић. „Винчанско писмо и симболи“, фонд од Сорин Палига; Радивоје Пешић, *Винчанско писмо и други граматолошки огледи*, стр. 19. Табла XIXа), приказ симбола вечности из Винчанског писма

Срби су знали да лето почиње на Ђурђевдан (6. маја), а зима на Митровдан (8. новембра), када се повећавала или смањивала сунчева енергија, или да се 19. августа на Дан Преображења мења хемијски састав воде из киселе у алкалну или неутралну воду, што значи да се према старом српском календару почетак годишњих доба поклапа са електромагнетним променама Сунца.³¹ Тако су Срби у складу са тим светим празницима у свом

31) „НАСА доказала мистерију Преображења“, *Весту*, <http://www.vesti-online.com/Vesti/Zanimljivosti/168835/NASA-dokazala-misteriju-Preobrazenja> NASAdokazalamisterijuPreobrazenja, цит. Милан Т. Стеванчевић

календару у својим народним песмама и причама симболично спомињали да се на дан Преображења «мења и гора и вода» или су симболично спомињали Ђурђевдан и Митровдан у својим епским песмама о српским борцима против освајача, такозваним «хајдуцима». Винчански „симбол за време“ је окренут у правцу неба и симболизује део пута који Сунце пређе у току једне календарске године у свом привидном кретању око центра Галаксије.³² Овај знак је био исписиван изнад и испред слова у сврху разликовања бројева година у тексту, и он је представљао галактички лук који пресликава кретање сунца око осе Млечног пута кроз планете Сиријус и звезду Северњачу, пресечен са две паралелне праве линије чије се тачке пресека поклапају са Ђурђевданом (почетком лета) и Митровданом (почетком зиме).³³ Као печат на документима које је писао Свети Сава појављује се и српски стари крст са оцилима. За тај крст са оцилима се погрешно сматра да се у историји појављује тек као грб царске породице Палеолог,³⁴ односно као грб Источног Римског царства, иако су филолози Сорин Палига и Радивоје Пешић доказали и објаснили постојање тог грба још у периоду Винчанске цивилизације.³⁵

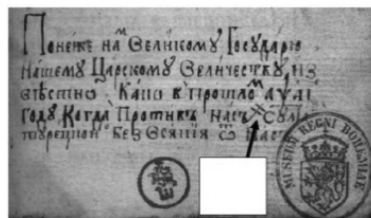
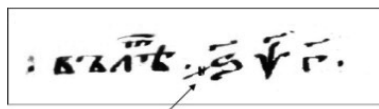
Милан Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 19-20, цит. Сорин Палига, *Symbols dating from the oldest period of Vinča culture* са приказима старосрпског симбола са оцилима на приказу документа Светог Саве

32) Радивоје Пешић, *Винчанско писмо и други графолошки огледи*, Пешић и синови, Београд, 2008, стр. 19.

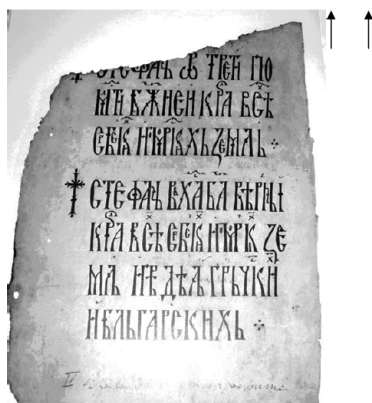
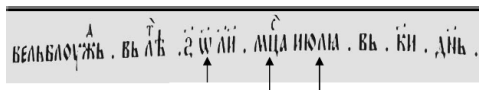
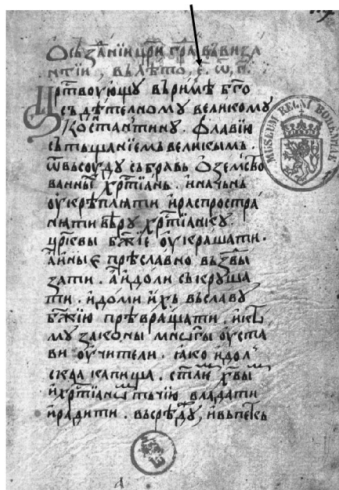
33) Слободан Филиповић, „Духовност српског календара“, *vaseljenska.com*, 7. априла 2013. цит. филолог Sorin Paliga (*Symbols dating from the oldest period of Vinča culture*).

34) У акрониму слогана династије Палеолог су била четири слова «β», идентичног облика са хириличним словом „В“ и тај слоган је у знак поштовања Господа Исуса Христа као цара небеског који царује над свим царевима света гласио «Цар Царева, Царује над Царевима» («Βασιλεὺς Βασιλέων, Βασιλεύων Βασιλευόντων»).

35) Милан Т. Стеванчевић, „Српски календар“, Београдска школа метеорологије, Свеска Трећа стр. 15-18; 20, цит. Сорин Палига, *Symbols dating from the oldest period of Vinča culture* и Радивоје Пешић, *Винчанско писмо и други графолошки огледи*

Милан Т. Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 32: На врху странице рукопис Светог Саве у *Студеничком типичу*, остало *Студенички типик* са приказима Винчанских знакова за време, Музеј у Прагу, сигн. IX Н 8 – Š10

Милан Стеванчевић, „Српски календар“, *Београдска школа метеорологије*, Свеска Трећа, 2011., стр. 31: Лево: Писање година симолом

за време у *Студеничком типик*у (оригинал се налази у Музеју у Прагу), *Исто*, стр. 38: Десно: Винчански симболи на повељи српског краља Стефана Уроша Трећег

Српски „Симбол за вечност“ се појављује на старим српским фрескама и иконама³⁶ и на старим српским документима као што је *Мирославово Јеванђеље* који се чува у Народном музеју у Београду,³⁷ *Пећко четворојеванђеље*,³⁸ *Повеља Деспота Стевана* издата у Борчи 1405. године³⁹ или *Студенички типик* из 1208. године. Винчански симболи за време и вечност налазе се и на фрескама у српским православним црквама широм Србије, као на пример на фрескама које приказују Рођење Господа Христа у Цркви Христа Пантократора у Дечанима, у Краљевој цркви у Студеници, у Цркви Светог Димитрија у Пећкој патријаршији⁴⁰ или у живопису на фрескама манастира Студеница, на фрескама Светог Саве и Светог Симеона Мироточивог.⁴¹ Знакови из Винчанског писма и писање година градње према старом српском календару су такође забележени и у натпису на надвратнику у данашње време срушене Цркве Пресвете Богородице Одигитрије у Муштушту у Русеничком Подгору код Призрена на Косову

- 36) Милан Стеванчевић, „Српски календар“, стр. 13, цит. иконописац Саша Миљковић; Винчански симбол за вечност видети на фресци Светог Стефана Немање Мироточивог изнад натписа «Свети Симеон Немања» у левог горњем углу на М. Т. Ковачевић, «Стефан Немања у престоници», *Новости*, 28. 12. 2015., <http://www.novosti.rs/вести/насловна/друштво.395.html:583459-Stefan-Nemanja-u-prestonici>, затим видети винчански «Симбол вечности» на фресци «Бели анђео», која је део композиције «Мироснице на Христовом гробу» од Мајстора из Милешева у манастиру Милешева у Србији, видети «Симбол вечности» и на натпису фреске «Оплакивање Христово» у Манастиру Нерези; изнад натписа на фресци Свете Богородице са Господом Исусом на <http://www.manastirisrbije.com/manastiri-na-unesco-listi-svetske-kulturne-bastine/manastir-visoki-decani/>, у средњовековном препису изнад слова наслова текста у «Душановом законик»у Јован Гајић, «Царски «Устав» средњовековне Србије», *Политика*, 15.02.2016., <http://www.politika.rs/scc/clanak/349151/Carski-ustav-srednjovekovne-Srbije>, итд. Винчански «Симбол за вечност» је доживео благу модификацију у употреби кроз време, што се може видети на његовој употреби на натпису на фрескама владара Лазара, супруге му Милице и њихових синова деспота Стефана и брата му Вука на фрескопису манастира Љубостиња крај Трстеника: <http://www.manastirisrbije.com/manastiri-centralne-srbije/manastir-ljubostinja/>
- 37) „Мирославово Јеванђеље“, https://sr.wikipedia.org/wiki/Српска_уметност#/media/File:Miroslavs_Gospel.jpg
- 38) Милан Стеванчевић, „Српски календар Светог Саве и Вујански Крст Патријарха Павла“, http://meteoplanea.rs/wp-content/uploads/2013/10/BSM_2011.pdf, стр. 418: приказ „Симбола за вечност“ на првој страници *Пећког Четворојеванђеља*
- 39) Дамњан Поповић, *На обронцима Бељанице*, стр. 26, цит. *Дубровачки архив*
- 40) Миљана Краљ, „Слике чуда у Витлејему“, *Новости*, 07. 01. 2016., <http://www.novosti.rs/вести/насловна/репортаже.409.html:584774-Slike-cuda-u-Vitlejemu>
- 41) „Живопис“, <http://www.zaduzbine-nemanjica.rs/Studenica/zivopis.htm>

и Метохији, што је документовано фотографијом, а такође је и историчар Милош С. Милојевић оставио о том натпису на надвратнику оригиналан запис.⁴²

О употреби овог старог календара од стране чланова династија - изданака династије Немањић сведочи и натпис на споменику деспоту Стефану Лазаревићу, подигнутом на Космајској светој гори која се, као једно од важних средњовековних српских хришћанских средишта и уточиште многих српских збегова током историје, налазила на правцу којим је у 15. веку према Русији и Западу преношена сакрална култура источног Ромејског царства. Тај споменик се налази у месту Црквине где је деспот Стефан преминуо 19. јула 1427. године, односно према натпису на том споменику «године 6000 и 900 и 30 и 5 индиката 5 сунцу круг и луне 19, месеца јула 19 дан.»⁴³ Сличан начин писања година користио је и бугарски краљ Јован Асен Калојан, потомак краљевске бугарске династије Крум-Самуил из клана Дуљеби и династије Комитопули,⁴⁴ сродних царским породицама Бодин и Немањић у Србији, са којима су делили слављење породичних покровитеља Светог Ђорђа и других светаца. Светосавско правило двојног хришћанско-старосрпског записивања календарских година, званично је уведено 1219. године у *Кодекс црквених правила* Српске Православне Цркве на основу старих српских књига као што је ћирилично *Четворојеванђеље* из шестог века чији се препис данас налази у колекцији Честер Бити у Даблину, и одржало се у Србији све до средине деветнаестог века.⁴⁵ На тај двојно хришћанско-старосрпски начин записивања календара су кроз историју и сви српски патријарси означавали датуме, о чему

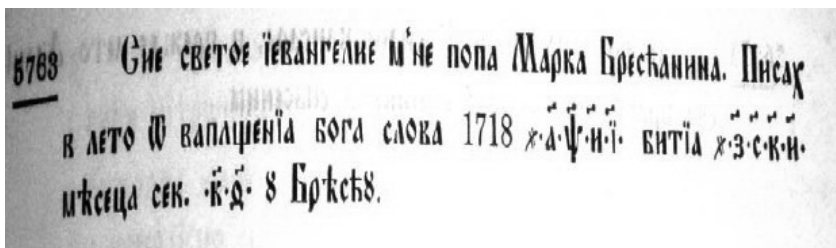
42) *Магазин, misutiste.forums*, Магазинпортал, «Натпис из Цркве Св. Богородице Одигитрије из 7823. године?», 17. 10. 2012., <http://www.magacinportal.org/2012/10/17/natpis-iz-crkve-sv-bogorodice-odigitrije-iz-7823-godine/> (Постоје различите верзије читања датума изградње цркве изграђене 6825. (6823. или 7823. године.) према старом српском календару).

43) Борис Субашић, „Света гора надомак Београда“, *Новости*, 17.08. 2013., <http://www.novosti.rs/вести/насловна/репортаже.409.html:449517-Sveta-gora-nadomak-Beograda>

44) Ђорђе Јанковић, «Предање и историја Цркве Срба у светлу археологије», Хришћанска мисао, Београд, 2015., стр. 269, Е-издање „Пројекат Растко“, [www.rastko.rs](http://www.rastko.rs/cms/files/books/5630cb0ba9b76:), <http://www.rastko.rs/cms/files/books/5630cb0ba9b76:> «Задужбинар цркве Бојане код Средца у време цара Константина Асена, севастократор Калојан, истиче да је унук Светог Стефана „краља србаког“. Такође видети Муцопулос, Николаос. „Базиликата „Свети Ахилиј“ в Преспа. Един исторически паметник-светиня“, Софија, 2007; Theophylakt. epist. 65;

45) Милан Стеванчевић, „Символи четворојеванђеља на капителима Српске Православне Цркве - Светог Апостола и еванђелисте Марка“, Док. 4. Српски календар, Београдска школа Метеорологије, 2012, стр. 259-260

сведочи запис Његове Светости патријарха српског Варнаве на *Оснивачкој повељи* приликом освећења основног камена цркве Светог Марка у Београду („... на дан Храмове славе, лета 7439. године“ месеца априла у 23. дану а од Ваплођења Господњега 1931. година“)⁴⁶ или датирање блаженопочившег Патријарха Павла на Вујанском крсту.⁴⁷

Милан Т. Стеванчевић, *Српски календар*, стр. 41: Један пример начина исписивања хришћанског и старосрпског календара према *Законоправилу* Светог Саве

Винчански знаци за време и вечност појављују се касније и у другим натписима на црквенословенском и на другим писмима православних држава, као што показују примери руског средњовековног *Азбуковника-словара*, примери фресака у храму Свете Софије у Константинопољу, храму Свете Софије у Кијеву, у јерменским, грузијским и другим православним храмовима, као и на руским новцима у средњем веку. У Русији је винчански симбол за време и вечност, с обзиром на повезаност праисторијске винчанске и трипољске културе, временом почео да се појављује у модификованој верзији старосрпског галактичког лука на средњовековним руским новцима као мерна ознака за новац, означавајући број 1.000 (хиљада).⁴⁸ Постоји велика сличност слова и знакова из Винчанског писма са словима и знацима у руском народном календару урезаним у дрвету, из чега се види да су стари Словени

46) Милан Стеванчевић, „Српски календар као културно и историјско наслеђе српског народа и Српске Православне Цркве“, Београдска школа метеорологије, Док. 5, 2012, стр. 327-328.

47) Милан Т. Стеванчевић, „Српски календар Светог Саве и Вујански Крст Патријарха Павла, Београдска школа метеорологије, Библиотека Научна истраживања, Свеска четврта, Док. 10, Београд, 2011.

48) Такође, на руском новцу из 18. века види се црквенословенско слово «у» потекло из Винчанског писма у писању речи «рубља» Серебряный рубль 1723 года https://ru.wikipedia.org/wiki/Торговая_монета#/media/File:Rubl_1723.jpg

писали „цртама и резама“, како је у десетом и једанаестом веку писао монах Чрноризац Храбар у свом делу *О писменех*.⁴⁹

Миле Недељковић, Сличност знакова из Винчанског писма са народним руским календаром на дрвету из седамнаестог века, www.srpsko-nasledje.rs⁵⁰

Велики значај за одржавање континуитета неких знакова и слова из Винчанског писма има и чињеница да се, захваљујући Светом Сави, његова књига *Законоправило (Крмчија или Номоканон)*⁵¹ на којој су приказани неки знаци и слова из Винчанског писма, проширила по Бугарској и Русији и другим православним државама где је помогла учвршћивању канона православних цркава у тим државама.⁵² Међутим, прво темпорално-спацијално одређивање преноса винчанских симбола и знакова кроз широку територију од Јерменије до Балканског полуострва има корене у далекој прошлости. Пронађене су и забележене истоветности или велике сличности у Винчанском фонетском писму са словима и знаковима исписаним на стенама у периоду пред Велики потоп (6.000-7.000.г. пре Христа) у Јерменији,⁵³ као и у данашњој Македонији на стенама и стећцима из шестог миленијума пре Христа,⁵⁴ што говори о преносу знања, идеја и разних културошких тековина и достигнућа на овом широком простору од Кавказа до Балканског полуострва у праисторији. Све ове

49) Чрноризец Храбар, *О тисъменах*, у К.М. Куев, *Черноризец Храбр*, БАН, Софија, 1967.

50) Миле Недељковић, „Зимски знак ватре, летњи знак сунца и Перунова муња“, Српско наслеђе, Историјске свеске бр. 9, септембар 1998., НИП „ГЛАС“, 1998., <http://www.srpsko-nasledje.rs/sr-c/1998/09/article-02.html>

51) Милутин Стеванчевић, *Српски календар*, <http://www.scribd.com/doc/69972305/1-Srpski-Kalendar-2010-Prvi-Deo#scribd>, стр. 27.

52) Simon Franklin, *Writing, Society and Culture in Early Rus*, С. 950-1300, Cambridge University Press, 2002, стр. 138,147, cit. Shchapov, *Vizantiiskoe izzhnoslavianskoe pravovoe nasledie*, стр. 117-119.

53) Vahanyan Vahan, Vahanyan Grigori, „The Intercultural relations between Old Europe and Old Armenia“, XXIII Valcamonica Symposium «Making history of prehistory, the role of rock art», 28 October - 2 November 2009, Capo di Ponte - Valcamonica, Italy, <http://www.iatp.am/vahanyan/articles/valcamonica1.pdf>

54) Vasil Ilyov, „Some synthetic characteristics of the ancient macedonian language - Pre - Vedic grave monument with inscription in ancient Macedonian writing and in an ancient Macedonian tongue“, <http://www.unet.com.mk/ancient-macedonians-part2/spomenici9-e.htm>

чињенице упућују на генеалошку, културолошку, геополитичку и економску повезаност становништва балканско-црноморско-анатолијско-кавказке територије кроз праисторију, као и кроз преднемањићи период српске историје, који је претходио каснијем средњовековном генеалошком и културолошком повезивању српске царске династије Немањић и руске царске династије Ивана «Грозног» Васиљевича преко породичних веза сестре српског цара Душана Немањића са оснивачима руске царске династије⁵⁵ и преко културолошких веза између Руске, Српске, Бугарске и Влашке Православне Цркве у каснијем периоду.⁵⁶

Још један знапајан пример за спајање претхришћанских и хришћанских веровања које се код Срба одржало до данашњих дана је и циклус српских епских песама познатих као *Јовандањске песме*, посвећених Дану Светог Јована Крститеља или Јовањдану, најдужем дану у години када сунце достиже највећу јачину зрачења. У том дану народни обичаји паљења Јовандањских ватри и певања традиционалних епских песама, сађења и брања цвећа, воћа, поврћа и житарица и плетења венца од цвећа помешани су са црквеним литијама по селима и градовима, и на тај начин су Срби на специфичан начин објединили народна знања из паганске прехришћанске и хришћанске историје. У теолошком смислу, 24. јуна по Јулијанском календару (1230. - 30. јуна) је верски празник који се у Српској Православној Цркви слави као дан рођења Светог Јована Крститеља. У астрономском смислу то је такође био и дан летње дугодневнице када је зрачење сунца након достизања свог врхунца почињало да се смањује. Тај феномен, када изгледа као да сунце застаје три пута на својој путањи, Срби су опевали у својим традиционалним епским песмама.⁵⁷ У том смислу интересантна је градња цркве Светог Николе унутар манастира Студеница којег су подигли Свети Сава и његов отац Стефан Немања почетком тринаестог века. Апсида манастира је тако изграђена да је на дан рођења Светог Јована Крститеља и уједно на дан када сунце достиже у зениту највиши степен зрачења, појава излазећег сунца кроз прозор у апсиди Светог Николе у манастиру Студеница била знак монасима да је сунце достигло свој врхунац, да је

55) *Руски царски летопис*, прев. са староруског М. Витезовић, Завод за уџбенике, Београд, 2012, „Свети Сава у руском царском летопису“, „Родослов и генеалогска веза династија“ - стр. 20-21.

56) Живојин Р. Андрејић, Виолета С. Илић, „Мултикултурна и етничка прожимања Срба и Влаха у Србији на размеђи између Југославије и Румуније“, *Митолошки зборник* 32, Центар за митолошке студије Србије, Рача, 2014.

57) Исто.

то најдужи дан у години и да је почело лето.⁵⁸ Тако су градитељи манастира Светог Николе у Студеници на специфичан начин кроз своје градитељско умеће и познавање историје, религије и астрономије описали и исказали и астрономски феномен дана 24. јуна, када се зрачење сунца, као небеског тела – творевине Бога Оца Сведржитеља, Творца неба и земље,⁵⁹ смањује, а тиме су уједно исказали и библијско историјско предање описано у рођењу Светог Јована Крститеља који је приликом крштења Господа Исуса Христа рекао: «Он треба да расте, а ја да се умањујем.» (*Нови завет*, Јован 3:30).⁶⁰ Према старим српским житијима и народним предањима, Свети Сава и владари из династије Немањић и њених изданака Лазаревић и Бранковић су бирали локације за изградњу манастира Студеница, Жича, Ресава, цркву Благовештења Богородици у Карану,⁶¹ Смедеревску тврђаву и друге српске манастире, цркве и тврђаве према откровењима у својим сновима и при молитвама. Међутим, они и њихови градитељи су бирали координате за изградњу манастира изузетно пажљиво и на основу доброг познавања српског народног календара, кретања небеских тела и рачунања сунчевих равнодневница и дугодневница које датира још из периода српске праисторије. Према мишљењу Живојина Андрејића и географа и астронома Милутина Тадић, избори локација за изградњу тих манастира и тврђава су били одраз великих знања и умећа из астрономије, метеорологије, геометрије, математике, геоморфологије, архитектуре и лепих уметности. Тако су у Србији астрономски беспрекорно оријентисани манастир Богородица Љевишка, која је ту оријентацију наследила од хришћанског храма (9-11. век) на чијим темељима је подигнута, као и храм Светог Стефана у манастиру Бањска на Косову и Метохији.⁶² У преднемањићком периоду, ранохришћански храмови су били грађени окренути према истоку и у складу

58) Milutin Tadić, Sava Anđelić, „Solstice orientation of the Saint Nicholas’ church monastery Studenica, Serbia”, *Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijic”*, SASA 2012 Volume 62, Issue 1, p. 8.

59) *Символ вере у хришћанству*

60) Свети Јован Шангајски, „Рођење Светог Јована Крститеља“, Pravoslavni-odgovor.com, http://www.pravoslavni-odgovor.com/Crkva_Hristova/Besede_Sveti_Jovan_Sangajski/Rodjenje_Svetog_Pretece.htm

61) Живојин Андрејић, „Бела црква у Карану“, „Доња Каменица – Каран – Велуће – Рамаћа“, Рача, 2012, стр. 39-44.

62) Милутин Тадић, „Оријентација најзначајнијих средњовековних цркава у АП Косову и Метохији (Република Србија)“, *Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VII*, Београд, 18-22. април 2012, (Ур.) М. С. Димитријевић, Астролошко друштво „Руђер Бошковић” бр. 13, 2014, стр. 1068; 1078-1079.

са пажљивим праћењем кретања сунца и усмеравањем према тачци летњег солстиција,⁶³ а феномен летњег солстиција описан је и опеван у многим српским епским песмама.⁶⁴ Живојин Анрејић истиче знање и умеће у градитељству цркве Христа Спаситеља у манастиру Жича, изграђеном 1206 - 1217 (1221). године, седишту епископије и Српске аутокефалне цркве, чији је ктитор био Свети Сава, који је у потпуности осмислио читав њен пројекат и устројство живописа, као и у изградњи цркве Пресвете Богородице у Студеници на чијем јужном зиду је према предању лично Свети Сава 1207. године уклесао најстарији српски и јужнословенски Сунчани сат - сунчаник,⁶⁵ те знање и умеће деспота Стефана Лазаревића у изградњи манастира Манасија у Ресави.⁶⁶ Координате за изградњу манастира и стил архитектуре манастира је био такав да су у одређене дане хришћанских празника зраци сунца тачно кроз прозоре или куполе манастира обасјавали поједине фреске које су за ту прилику насликане на зидовима манастира.⁶⁷ На тај начин су Немањићи симболично објаснили прелаз из паганске епохе слављења творевина у епоху хришћанства у којој се слави Створитељ, а не његове творевине. Уједно су владари из династије Немањић изванредним градитељским подухватима остварили синтезу историјских знања старо хиљадама година као своје завештање будућим генерацијама у Србији.

Све ове, и многе друге још увек неоткривене и неистражене чињенице везане за повезницу знања из праисторије становништва на широкој балканско-црноморско-анатолијско-кавказској територији са знањима српских владара, градитеља, уметника и научника у средњем веку, показују да су владари из династије Немањић и њених династија – изданака за време своје владавине на хвале вредан начин. путем својих задужбина, водили рачуна о поштовању традиције у линеарном вертикалном току развоја српског националног идентитета кроз историју и да су у том процесу посебну пажњу обрађали на пренос знања, умећа, моралних

63) Milutin Tadić, Sava Anđelić, „Solstice orientation of the Saint Nicholas’ church monastery Studenica, Serbia”, *Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijic”*, SASA 2012 Volume 62, Issue 1, p. 8, cit. Tadić, Tošić, 2011.

64) Исто, стр. 8, фуснота 10

65) Милутин Тадић, *Студенички сунчаници*, Багдала, Крушевац, 1987.

66) Живојин Анрејић, „Условљеност програма живописа и архитектуре оријентацијом и светлом српских средњовековних цркава на примеру Студенице, Жиче и Манасије“, *Средњи век у српској науци, Историји, књижевности и уметности*, III, Деспотовач 2012, стр. 201-230.

67) Исто.

предања и вештина својим сународницима као своју поуку и заоставштину.

ЛИТЕРАТУРА

- Alexander, John, *Yugoslavia before the Roman Conquest*, Thames and Hudson, London, 1972.
- Андрејић, Живојин, *Метафизика Лепенског Вира*, Центар за митолошке студије Србије, Културни центар „Р. Домановић“, Лапово, Колор прес, Рача, Крагујевац, 2005.
- Андрејић, Живојин Р., Илић, Виолета С., „Мултикултурна и етничка прожимања Срба и Влада у Србији на размеђи између Југославије и Румуније“, *Митолошки зборник 32*, Центар за митолошке студије Србије, Рача, 2014.
- Андрејић, Живојин „Условљеност програма живописа и архитектуре оријентацијом и светлом српских средњовековних цркава на примеру Студенице, Жиче и Манасије“, *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности*, III, Деспотовац 2012.
- Черноризец Храбр, *О писъменах*, у К.М. Куев, *Черноризец Храбр*, БАН, Софија, 1967.
- Филиповић, Слободан, „Духовност српског календара“, www.vaseljen-ska.com, 7. априла 2013.
- Franklin, Simon, *Writing, Society and Culture in Early Rus*, С. 950-1300, Cambridge University Press, 2002.
- Пџов, Vasil, „Some synthetic characteristics of the ancient macedonian language - Pre - Vedic grave monument with inscription in ancient Macedonian writing and in an ancient Macedonian tongue“, <http://www.unet.com.mk/ancient-macedonians-part2/spomenici9-e.htm>
- Јевтић, Милош, „Чувари жита у праисторији: Студија о житним јамама са Калакаче код Бешке“, Градски музеј Вршац, Филозофски факултет Београд, Вршац, Београд, 2011.
- Краљ, Миљана, „Слике чуда у Витлејему“, *Новости*, 07. 01. 2016.
- Муцопулос, Николаос. „Базиликата „Свети Ахилиј“ в Преспа. Един исторически паметник-светиня“, Софија, 2007.
- „Натпис из Цркве Св. Богородице Одигитрије из 7823. године?“, 17. октобра 2012, <http://www.magacinportal.org/2012/10/17/natpis-iz->

crkve-sv-bogorodice-odigitrije-iz-7823-godine/

- Недељковић, Миле, „Зимски знак ватре, летњи знак сунца и Перунова муња“, *Српско наслеђе, Историјске свеске* бр. 9, септембар 1998., НИП „ГЛАС“, 1998., <http://www.srpsko-nasledje.rs/sr-c/1998/09/article-02.html>
- Павлов, Пламен, *Бунтари и авантюристи в средновековна България*, Варна: LiterNet, 2005.
- Пешић, Радивоје, *Винчанско писмо и други граматолошки огледи*, Пешић и синови, Београд, 2008.
- Петровић, Александар М., „Винчанско писмо и знаци времена цивилизације: Доматриос“, Библиотека Матице српске Нови Сад, 7. жетвара (јуна), 2004,
- <http://www.srbijadanas.net/domatrios/>
- Петровић, Сретен, *Митологија Срба*, Просвета, Ниш, 1997.
- *Руски царски летопис*, прев. са староруског М. Витезовић, Завод за уџбенике, Београд, 2012.
- Стеванчевић, Милан Т., „Синволи четворојеванђеља на капителима Српске Православне Цркве - Светог Апостола и еванђелисте Марка“, Док. 4. Српски календар, *Београдска школа метеорологије*, 2012.
- Стеванчевић, Милан Т., „Српски календар као културно и историјско наслеђе српског народа и Српске Православне Цркве“, *Београдска школа метеорологије*, Док. 5, 2012.
- Стеванчевић, Милан Т., „Српски календар Светог Саве и Вујански Крст Патријарха Павла“, *Београдска школа метеорологије*, Библиотека Научна истраживања, Свеска четврта, Док. 10, Београд, 2011.
- Стеванчевић, Милан Т., „Српски народни календар“, *Београдска школа метеорологије*, Свеска Трећа, Београд, 2011.
- Стојановић, Љубомир, *Стари српски записи и натписи*, књиге 1,2, 3, 4, Српска Краљевска Академија, Српска Манастирска Штампарија, Сремски Карловци, 1902.; 1903.; 1905.; 1923.
- Субашић, Борис, „Сензационално: Пронађен календар стар 8.000 година“, *Новости*, 19. 11. 2013.
- Субашић, Борис, „Сунце се двапут рађа над Лепенским виром“, *Новости*, 14. 09. 2015.
- Субашић, Борис, „Света гора надомак Београда“, *Новости*, 17.08.

2013.

- Свети Јован Шангајски, „Рођење Светог Јована Крститеља“, *Pravoslavni-odgovor.com*, http://www.pravoslavni-odgovor.com/Crkva_Hristova/Besede_Sveti_Jovan_Sangajski/Rodjenje_Svetog_Pretece.htm
- Тадић, Милутин, „Оријентација најзнаменитијих средњовековних цркава у АП Косову и Метохији (Република Србија)“, *Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба VII*, Београд, 18-22. април 2012, (Ур.) М. С. Димитријевић, Публ. Астролошко друштво „Руђер Бошковић” бр. 13, 2014.
- Tadić, Milutin, Anđelić, Sava, „Solstice orientation of the Saint Nicholas’ church monastery Studenica, Serbia”, *Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijic”*, SASA 2012, Volume 62, Issue 1.
- Тадић, Милутин, *Студенички сунчаници*, Багдала, Крушевац, 1987.
- *Trebinjelive.info*, „Najstariji na svijetu – po srpskom kalendaru danas je 7524. godina“, 28. 05. 2016., <http://trebinjelive.info/2016/05/28/najstariji-na-svijetu-po-srpskom-kalendaru-danas-je-7524-godina/>
- *Trebinjelive.info*, „U Srbiji pronađen kalendar star 8.000 godina“, 24. 03. 2015., <http://trebinjelive.info/2015/03/24/u-srbiji-pronaden-kalendar-star-8-000-godina/>
- Vahanyan, Vahan, Vahanyan, Grigori, „The Intercultural relations between Old Europe and Old Armenia“, XXIII Valcamonica Symposium “Making history of prehistory, the role of rock art”, 28 October - 2 November 2009, Capo di Ponte - Valcamonica, Italy, <http://www.iatp.am/vahanyan/articles/valcamonica1.pdf>
- Zarković, Božidar, „Pečati Stefana Nemanje“, *Baština* br. 13, 2002.
- Zivanovic, Srboljub, *Kromanjonci u Djerdapu*, Pesic i sinovi, Beograd, 2015.
- Zivanovic, Srboljub, „Vinca Skeletons Studied in Situ at the Gomolava Site, Yugoslavia“, *Current Anthropology* 18, no. 3 (Sep.), 1977.
- *Youtube.com*, „Лепенски вир (најстарија цивилизација у Европи)“, <https://www.youtube.com/watch?v=cyrkylUorME#t=550>

Sanja Suljagic

APPLICATION OF SERBIAN LITERACY AND CALENDAR
DURING THE REIGN OF NEMANJIĆ DYNASTY

Resume

In this paper author analysed a discovery of an 8,000 years old calendar carved in a wild boar tusk in the village Medvednjak near Smederevska Palanka and other examples of ancient calendars carved on the plates, figures of the ram or on the pebbles in prehistoric archeologic sites in Serbia and its connection with discovered pits for storage of grains and other traces of developed agriculture, cattle breeding and fishery in the territory of Serbia. Some paleo-pathologists underline that modern age people in Serbia share certain epigenetic characteristics with these ancient people who had their own knowledge of agriculture, astronomy, meteorology, mythology and writing system developed in prehistoric age and who were capable of living in sedimentary communities, following natural cycles of sowing and harvesting in accord with the cycles of their natural environment, planning their families and establishing their own beliefs and rituals. Later in history these ancient beliefs interlinked with the arrival of Christianity and were preserved up to modern age in the form of folk-songs and rituals, customs and manners of the people. The author traced and analysed a vertical historical flow of continuity of cultural transfer of these ancient knowledges and achievements throughout history and concluded that the founders and members of Serbian medieval royal dynasty Nemanjic preserved and successfully connected the cultural heritage of their ancestors with the needs of their medieval period and in various forms of heritage they left it as the legacy to future generations in Serbia. Some letters and symbols from the prehistoric "Vinca" writing system (the Danube valley ancient letter, also called "serbitsa" among some historians) and more than 7.000 years old calendar signs are preserved in official state documents, historical chronicles, law charters and other documents of medieval Serbian royal Nemanjic dynasty and on the inscriptions

of the monuments in medieval Serbia. The letters and symbols from the ancient “Vinca” writing symbol and Old Serbian calendar writing system has been preserved also in the frescoes, icons and murals in Serbian medieval and post-medieval monasteries and also in the frescoes, icons, murals and coins in other Christian Orthodox states. The author of the paper underlined that the most responsible historical person for connecting ancient and medieval Serbian cultural and national identity is the most significant person in Serbian history Saint Sava who was a monk, statesman, diplomat, the uncrowned heir to the throne, educator, benefactor, founder and patron of autocephalous Serbian Orthodox Church, born as Rastko Nemanjić, 1169/1174-1236). Saint Sava left many examples of the Vinca letters and symbols and the method of both Christian and Old Serbian calendar writing system in his medieval state documents and law charters. Saint Sava also constructed and built himself the oldest sundial in the monastery Studenica and also along with other members of the Nemanjić dynasty and their stonemasons, architects and scholars constructed other monasteries throughout Serbia. These monasteries were capable of “catching” the sun with their windows and walls in the days of some important sacral days and festivals, which demanded a very high level of knowledge of geomorphology, astronomy, meteorology, geometry, mathematics and other social and natural sciences. All these facts are little known and insufficiently taken into consideration and elaborated in Serbian historiography and other fields of sciences. These facts underline that the members of Serbian medieval Nemanjić dynasty made efforts to left the transfer of various kinds of ancient knowledges and the knowledge of their age, skills, crafts, fine arts, moral values and expertness as both their respect for tradition and legacy for future generations to come.

Key words: Lepenski Vir, Vinca letter, the Nemanjić, St. Sava, Serbian national identity, Serbian folk calendar.

* Овај рад је примљен 20. 11. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 25. 11. 2016. године.